

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ Ա. Ս. ԳՐԻԳՈՆԴՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

(1795—1829)

Մահուան ուրբաուն եւ հինգ ամեայ քաւելիցի առթիւ:

Մանուէլ վարդապետ Կիմիւշխանացի իւր պատմութեան մէջ (չտպագրուած) Ռուսաց գրող Գրիբոնդովին սպանելու մասին գրում է հետեւելը.

«Սպանումն դեսպանին Ռուսաց.

Որպէս սովորութիւն է յետ պատերազմաց ժողովիլ զգերեալան իւրաքանչիւր Տէրութեանց, ըստ որում ի գողունի գալստնէ Ապպաս Մրդային ի կողմն Ղարապաղու, գերեցան բազումը, և յօրինաւոր վերջին այս պատերազմաց փախստեայք և գերեալք ի դաշնադրութեան վճռեցան յետ տալ:

Որոց վասն ի կողմանէ հզօր Կայսերութեան Ռուսաց դեսպան առաքեցաւ Նորին գերազանցութիւն Գրիպանդովն ի Թէհրան առ Շահն, ժողովեալ զգերեալ և փախուցեալսն: Իսկ անզուսալ պարսից սրիկայք, շեղք և ուլամայք, տեսին որ իւրեանց ըստ հաճոյս սեպհականեալ զաղջկունս և զկանայս, յետս պահանջին և առնուն, խռովութիւնս յարուցեալ մտանեն ի բնակարան դեսպան Գրիպանդովին, և 1829 ամի կոտորեն զամենայն ի տան նորին եղեալսն, սպանանեն նաև զինքն զդեսպանն:

Տեսեալ ծերունի Քէթալի Շահն և ժառանգ նորին Ապպաս Միրզայն և այլ խոհական իշխանաւորք, թէ տակաւին առաջի պատերազմի վէրքն չառողջացեալ, երկրորդին գուն մեծ բաց լինի ի պատճառս անողայից: Պարսկային խորամանկութեամբ պատրաստեն զԱւագ որդի Ապպաս Միրզային գլխորով խանն մեծամեծ ընծայիւք, զայր խոհական և ծանօթ գաղղիական լեզուի, փառաշուք և գեղեցիկ տեսեամբ, առաքեն ի Սանկէ Պետերբուրգ յոտս նորին Կայսերական Մեծութեան առաջին Նիկօլա Պավլովիչի, որոյ գնացեալ խոհականութեամբ իւրով շնորհ բնկալեալ ամէնողորմած Կայսերէ ներողութիւն եղև քէտկան յանցանաց իւրեանց պարգևեաց սոյն խոսքով խանին մէկ Բուռուլ ի պարտուց իւրեանց, որ է չորս միլլիօն մանէթ, և տասն և վեց միլլիօն ռուպլի ռուսաց:

Եւ առաւել զարմանալին, որ նոյն Սուրբ Մրդայ Խանին
կայսրն շնորհեաց և զառաջին աստիճան կալալէր Ալէքսանդրսկոյ
Նեւսկոյն բուեանդեայ Աստեղըն իւրով:

Որով եղև ընդարձակութիւն Պարսից և Օսմանեան Տաճկաց
կրեւ զխաչ և զկալալերս ի պարանոցս իւրեանց ծառայողքն Տէ-
րութեանն:

Մեզ համար որքան որ անծանօթ չէ «Горе отъ ума»
(Խեղքից պատուհաս) յայտնի կատակերգութեան հանճարեղ
հեղինակ Ա. Ս. Գրիբօեդովի կենսագրութիւնը՝ յամենայն
դէպս հետաքրքրական է նորա մահից (1829 թ. յունուար
30) 85 տարի յետոյ կարգալ ուսս հեղինակին ժամանա-
կակից հայ պատմագրի խօսքերը նորա մահուան մասին:
Մահուէլ վարդապետ Կիւմիշլիսեանցին, որ ապրել է 18-րդ
դարի վերջերում և 19-րդի սկզբներում գրում է իւր ժա-
մանակակից գլխաւոր անցքերի պատմութիւնը և, ի միջի
այլոց, առանձին վերնագրով «Սպանուին դեսպանին Ռու-
սաց» պատմում է Գրիբօեդովի սպանութեան մասին, որ
վերև առաջ բերինք: Ռուս պարսկական պատերազմից յետոյ՝
երբ դաշնագրութեան համաձայն Պարսից կառավարութիւնը
պէտք է վերադարձնէր դերուած հայերին և վրացիներին՝
Ռուսաց կողմից նշանակուեց Գրիբօեդովը Թեհրանի դես-
պան և յանձնարարուեց Պարսից կառավարութիւնից յետ
պահանջել բոլոր գերուած քրիստոնեաներին: Դեսպան
Գրիբօեդովը մեծ եռանդով կատարում էր իւր պարտքն և՛
պաշտօնական և՛ մարդասիրական տեսակէտից: Ահա և այդ
ժամանակներն էր՝ որ մոլեռանդ պարսիկները կատաղած
յարձակում են դեսպան Գրիբօեդովի վրայ և սպանում
նորան 30 յունվարի 1829 թուին. նա թաղուած է Թիֆլիսի
Դաւթի սարի լանջում գտնուած նոյն անունով վանքի
բակում:

Բարգէն վարդապետ